

Nagykőrösre került Erdélyiné Gombos Jolán geológus földtudományi hagyatéka

OLÁH RÓBERT

„*Ha a fa élte megszakad,
Egy percig éli túl virága.*”

(Arany János: Letészem a lantot,
1850. március 19.)

Arany Jánost csak pontosan vagy sehogy sem szabad idézni. A koszorús poéta gondolatai még a 21. század emberének is követhető példát jelenthetnek, de esetünkben most az egyszer talán nincs igaza a költőnek a fenti soraival. A jelen írásomban bemutatott történet hiszem, hogy ezt támasztja alá!

A szerencse igen furcsa utakon jár, melyhez kevés az, hogy jó időben jó helyen vagyunk, hiszen van benne valami megfoghatatlan, ami elgondolkozásra készteti az embert. Ilyen meglepő fordulatban volt nekem is részem, mikor 2021. január 30-án egy, az egyiptomi drágakövekről szóló második előadásomat követően egy hölgy, *Erdélyi Katalin* megszólított a közönség soraiból, és megkérdezte, hogy elfogadnám-e az édesanyja, *Erdélyi Károlyné Gombos Jolán* geológiai vonatkozású hagyatékát? A nem mindennapi kérdés vagy kérés egy pillanatra ugyan kizökkentett a „gondolataimból”, de egyúttal örömet fogadtam a nagylelkű gesztust. A történet itt kezdődött, és mondhatni vált egyre érdekesebbé...

A személyes egyeztetéseket követően – és a távolságot áthidalva, ugyanis a felajánló budai, míg én nagykőrösi vagyok – hamarosan sort is kerítettünk az első „terepi bejárásra”. A hagyaték – mely több is annál – egy kiváló geológus emlékeit, életének fontos pillanatait és szellemének nyomait őrzi, hiszen a saját kezű gyűjté-

sek, a feljegyzések, az egykori egyetemi tankönyvek és még sorolhatnánk mennyi, a szakértői kezeknek és szemeknek, „kész vagy” tárult élém! Magát a felajánlást két fő részre kellett osztanom, egyrészt a földtani mintákra, mely számos kőzetet, kövületet, fűromagokat tartalmazott; másrészt a papír alapú dokumentációra, melyben a szakkönyvek és folyóiratok mellett neves geológusaink írott emlékei is helyet kaptak. Az első pillanatokban – sőt, az azt követő alkalmakkal – jómagam sem tudtam, „hova s merre” kapkodjam a tekintetem, hiszen e felajánlás méretét jól mutatja a több mint félezer minta és az ugyanennyi dokumentum mennyisége! A kőzetek és ősmaradványok között a kor kiváló geológusaink ajándékmintái mellett *Gombos Jolán* saját gyűjtései is megtalálhatók. Külön kiemelendők az egykori Szovjetunióból kapott darabok, s mellettük például hazánk második legmélyebb fúrásának talpponti magja, vagy éppen a túrakönyvekben feljegyzett gyűjtési helyek darabjai. Sajnos a tárgycédulák részben elkallódtak vagy összekeveredtek, ami megnehezíti a meghatározásukat és származási helyük megállapítását.

A hátunknak oly nehéz tudomány anyagát – megannyi, a geológus hölgy leányával átbeszélgetett délelőttök, délutánok és hétvégék után – sikerült eljuttatnom *Nagykőrösre*. Tettem ezt tömegközlekedéssel, részben kényelmi okokból, részben előre megfontolásból, hiszen így a kisebb mennyiségek révén nem estem abba a hibába, hogy hirtelen hatalmas mennyiséget kelljen válogatnom, tisztítanom, meghatároznom, címkéznom, digitalizálnom és tárolnom. Így jó két tucat út megtételével egy év alatt sikerült ezt a hatalmas mennyiségű hagyatékot elszállítanom, illetve feldolgoznom. A szakmai szempontok betartása mellett a munka során nem csupán az alap adatokat sikerült „feltárnom” a minták esetében, hanem részinformációkat is társítottam hozzájuk. Több esetben, így például a nagyszámú, igen változatos ammonites-minták esetében azok preparálását és konzerválását is sikerült elvégezniem.

Mára elmondható, hogy az egykori, közel három-négy évtizedes „álomba merült” gyűjtemény kereshető adatbázisban, címkézve, bemutatásra, kiállításra, oktatásra és publikálásra kész, így köszönve meg azt nagylelkű felajánlást, melyet közvetítésemmel jel-

képesen *Nagykőrös* városa is kapott az „*Alföld szívében*”. E szép és nemes feladatnak köszönhetően a 2021-es év nem csupán a világvjárvány okozta sötét időszakként marad meg emlékezetemben, hanem egy komoly szakmai kihívást jelentő feladat sikeres teljesítésének dátumát is jelenti.

1. ábra. 10 cm átmérőjű németországi, a szerző által preparált és konzervált ammonites anyakőzetben a Gombos-gyűjteményből.
(Fotó: Oláh Róbert.)

Erdélyiné Gombos Jolán szakmai életútja

Gombos Jolán egyszerű paraszti család második gyermekeként látta meg a napvilágot 1929. június 28-án. Az újszülöttet a debreceni *Református Kistemplomban* (*Csonkatemplom*) keresztelték meg. A felcseperedő gyermek jó magaviseletével és szorgalmával hamar kitűnt a többiek közül. A család *Berettyóújfaluban* élt, ahol

a legkisebbek is hamar megismerték és magukénak érezhették a földművelés és állattartás világát. A kis *Jolán* az elemi iskolai évfolyamok sikeres elvégzésével párhuzamosan megtanult hegedülni is. Ez a tudás igencsak jól jött számára, mert az általános és polgári iskolát követően egy évig tanítóképzőbe járt, ahol a felvételi követelmények közé tartozott a valamilyen hangszeren való játszás képessége is. Leánya így írt egy 2005-ös visszaemlékezésében édesanyja fiatalkori érzelmeiről és erről az időszakról: „*Mesélte, hogy ha elvégezte volna ezt az iskolát, tanyasi iskolába ment volna dolgozni, és magához vette volna az anyját, akinek ez volt az álma a gyermekéről.*” Végül a mindössze 15 éves kislány nem végezte el a tanítóképzőt, mert a háború „*elérte az ő nyugodt kis településüket is*”. A gondoskodó szülők a vészkorszak idején az ország nyugati felébe küldték, ahol az őt befogadó család gyermekeire felügyelt. Végül a második világháború utolsó napjaiban édesapja hazavitte szülőföldjére a leányát, aki ekkor már túl volt az életnek sok pozitív és negatív tapasztalatán.

A háború után folytatta tanulmányait, beiratkozott a faluban működő mezőgazdasági szakközépiskolába. Osztályában vele együtt összesen három leány volt. *Jolán* és nővére, *Katalin* elvégezték a polgári iskolát is. Utóbbi különbözetit tett és gimnáziumban érettségizett, majd az orvostudomány felé fordult. Végül az ő biztatására *Jolán Budapestre* ment, ahol jelentkezett és felvételt nyert az *Eötvös Loránd Tudományegyetem* geofizika szakára. Ezt fél év múlva a „*közetek gyakorlatiasabb és kézzel foghatóbb irányát mutató*” geológus-szakra cserélte fel.

Évfolyamtársaival szinte testvéri viszonyt alakított ki az egyetem falai között. A szoros baráti kapcsolat a diploma megszerzése (1953) után élethosszig tartó szakmai figyelemmel és támogatással folytatódott, annak ellenére, hogy idővel szinte minden évfolyamtársa külföldre távozott. Ezért a velük való kapcsolattartásban óvatosan kellett eljárnia, mert egy disszidenssel érintkezni „*politikai megbízhatatlanságot*” jelentett. Ugyanezen évben házasságot kötött „*faulbelijével*”, *Erdélyi Károllyal*, és felvette a férje nevét.

A szakmai tevékenységet terepmunkákon kezdte több hazai mélyfúrásnál első gyermeke, fia születéséig. 13 hónap múlva éle-

tet adott második gyermekének, Katalinnak is, akinek az írásunk tárgyát képező hagyatéki felajánlást köszönhetem.

Gyermekeinek nevelése mellett azonnal újra munkába állt, így a továbbiakban *dr. Kertai György* vezetése mellett távlati tervzéssel kezdett foglalkozni a *MASZOLAJ* (Magyar-Szovjet Olaj Rt.) nyíregyházi, majd mezőkeresztesi telephelyén. A kutató így írt önéletrajzában erről az időszakról: „*A szolgálat abban az időben állandó készenlétet követelt.*”. Ezután 1957. március 1-től egészen nyugdíjba vonulásáig az *OKGT*-ben (*Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt*) dolgozott *dr. Körössy László* közvetlen irányítása alatt. Visszaemlékezésében így írt erről az időszakról: „*Föld-tani térkép- és szelvényanyagok elkészítése, készletszámítás, az évi jelentés egy részének elkészítése, a felettes hatóságok részére kutatási-földtani jelentések készítésében, valamint a problematikus készletszámításban való részvétel volt a feladatomb.*”.

2. ábra. Az ifjú geológus egyik kutatásának eredménye a Szolnokon 1953-ban mélyített, 2443 méter mélységig „lejutó” Szo-1-es fúrásjelű lyukfej-szerelvény, vagy ahogyan becézték, a „KARÁCSONYFA”.

A mindig aktív geológus rendszeres véradóként, a *Pilisben* és a *Börzsönyben* tevékenykedő közösségi munkásként (turistaút-festés, javítás), valamint *dr. Dank Viktor*, egykori egyetemi társa irányításával a főosztálya szakkönyvtári felelőseként is elismerést szerzett. Érdekességként megemlítendő, hogy 1957 nyarán, egy íróper során az egyik gyanúsított az ő nevét diktálta be, amit a *Belügyminisztérium* természetesen azonnal kivizsgált, végül – mivel nem volt érintett, csupán a névazonosság miatt került gyanúba – a személyére irányuló ellenőrzést megszüntették.

3. ábra. Séta a Petőfi-híd felé a gyerekekkel (az édesanyja kezét a gyűjteményt felajánló Katalin fogja, míg előtte bátyja sétál) 1959-ben.

Sokrétű áldozatvállalása mellett a házassága sajnos megromlott, így 1967-ben férjével a válás mellett döntöttek. Ettől kezdve egyedül, példásan nevelte gyermekeit. Férje újraházasodott, ebből a kapcsolatból egy kislány született.

Gombos Jolán a kezdetektől szerette a természetet, annak „minden vetületével, izgalmával és rejtelmével együtt”. Gyermek-

it is ebben a szellemben nevelte, s számtalan túrára, kirándulásra vitte őket, melyek során emlékezetes kőzet- vagy éppen növénygyűjtést végeztek. Ez a kedvtelése élete végéig elkísérte, olyannyira, hogy nyugdíjba vonulása (1984. december 31.) után elvégezte a túravezetői tanfolyamot, és nyugalmazott geológusként számos, a volt munkatársainak szervezett túrát „vezényelt le”.

Életének utolsó szakaszában leánya szerint „*a válás nagyon megviselte, feltételezem, hogy minden későbbi betegségének az alapja ez a keserűség volt.*” Az egészségügyi problémákból már nem tudott felépülni, végül 2005. január 21-én, életének 76. évében mindörökre eltávozott. Az egykori családszerető, kiváló geológusnak a *Farkasréti temető* adott végső nyughelyet.

4. ábra: *Szigorú tekintetű, mégis bájos pillanatkép terepen, 1965.*

Kiemelkedő munkájáért több elismerésben részesült, időrendben:
– a Nehézipari Miniszter Dicsérete (1957, 1959),

- a Földtani Kutatás Kiváló Dolgozója (1963),
- Bányászati Szolgálati Érdemérem (bronz: 1968, ezüst: 1978, arany: 1983),
- a Kőolaj- és Gázipari Törzsgárda Tagja (ezüst: 1968, arany: 1969, babérkoszorús bronz: 1973, babérkoszorús ezüst: 1978, babérkoszorús arany: 1984),
- Miniszteri Kitüntetés (1984).

Erdélyiné Gombos Jolán elismerésre és követésre méltó életútjának Nagykőrösre került emlékeiből reményeim szerint a következő generációk nem csupán a személyét és munkásságát ismerik meg, hanem szakmai szenvedélyének, a „kövek világának titkait” is. Nagy megtiszteltetés számomra, hogy ezt a kincset őrizhetem!

